

Новітні технології комплектування та використання територіальних патентних фондів України

Національна мережа інформаційного забезпечення винахідництва, раціоналізації, інформаційної та інноваційної діяльності, ліцензійно-патентних досліджень, охорони прав авторів, захисту об'єктів інтелектуальної власності, інтересів користувачів інтелектуальної промислової власності може здійснюватися через мережу вітчизняних територіальних патентних фондів, яка потребує освітніх технологій, широкого використання бібліотечних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, наукових бібліотек країни.

Провідна роль в отриманні відомостей про нові науково-технічні досягнення належить¹, як відомо, патентній інформації, котра включає відомості про заявлені й реєстровані відкриття², винаходи, товарні знаки, промислові зразки, рисні моделі.

Згідно з Законом України «Про науково-технічну інформацію»³ патентна інформація (документація) є складовою частиною інформаційних ресурсів (ІР) системи науково-технічної інформації.

Існуюча в країні система патентно-інформаційного забезпечення винахідників, раціоналізаторів, інженерно-технічних працівників (ІТП) вимагає перетворення її в істотно розвинуту систему. Важливе місце тут належить передусім територіальним патентним фондам (ТПФ) та науково-технічним бібліотекам, які у взаємодії з іншими елементами системи, зокрема органами НТІ, інформаційними підрозділами й службами Національної системи НТІ, здійснюють патентно-інформаційне забезпечення в країні.

Таким чином, потрібно впроваджувати автоматизовані системи обробки патентної інформації, що розширюють спектр традиційних послуг стосовно забезпечення патентною інформацією, дозволяють проводити патентні дослідження і видавати систематизовану патентну документацію.

Нині автоматизована система науково-технічної інформації (АСНТІ) модернізується і переоснащується. Тому в Україні було розроблено

сучасну концепцію розвитку АСНТІ (1993) і технічний проект Національної комп'ютерної мережі НТІ (1995)⁴.

Його реалізація дала можливість:

- ◆ створити електронний каталог НТІ країни;
- ◆ здійснити доступ до НТІ різних рівнів на всій території;
- ◆ оперативно використовувати новітню інформацію, одержану в результаті виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і дослідно-технологічних робіт, що було передбачено постановою Кабінету Міністрів України від 31 березня 1992 р. «Про державну реєстрацію науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій»⁵;
- ◆ інтегрувати вітчизняні інформаційні мережі у сфері науки й техніки в систему міжнародних електронних комунікацій;
- ◆ усунути бар'єри в обміні інформацією з різних галузей науки, техніки й технологій зі світовим суспільством.

Отже, АСНТІ України розглядається як частина національної інформаційної інфраструктури і включає:

1) органи-генератори баз даних, які обробляють висхідний потік інформації, що створюється на території України;

2) органи-розподільвачі інформації висхідного й низхідного потоків, що виконують автоматизоване інформаційне обслуговування всіх видів: пакетний і діалоговий доступ до БД, копіювання її фрагментів, тиражування інформаційних масивів, видачу різного роду довідок, пересилання копій замовлень на копії першоджерел та ін.

Важлива складова АСНТІ — бібліотечна мережа в традиційній формі (на папері) та у вигляді електронних видань газет (у тім числі на CD-ROM).

Концепцією розвитку АСНТІ України охоплено всі напрями функціонування системи НТІ —

© Барчук Ж. В., Київ, 2000

державні, галузеві, територіальні, комерційні. Але основну увагу надано територіальній групі державного сектора.

Інфраструктура територіальної групи органів системи НТІ охоплює Національний центр НТІ, їхні територіальні органи (в основному обласні ЦНТІ корпорації «УкрНТІ»), галузеві органи НТІ, низові служби підрозділу НТІ на підприємствах, організаціях та установах.

Технічний проект Національної комп'ютерної мережі НТІ України включив усі 17 територіальних центрів НТІ: Вінницький, Донецький, Житомирський, Запорізький, Івано-Франківський, Кримський, Кіровоградський, Луганський, Одеський, Рівненський, Харківський, Херсонський, Хмельницький, Черкаський, Чернігівський, Чернівецький, Київський обласний ЦНТІ. Їх та провідні НТБ об'єднано в Українську інформаційну корпорацію «УкрНТІ». Запропоновані технічні рішення дадуть змогу в подальшому включати до мережі інноваційний фонд, державний реєстр комп'ютерних програм і БД, віртуальну бібліотеку м. Києва та ін.

Базовими елементами територіальної частини АСНТІ України, що реалізують завдання інформаційного обслуговування кінцевого користувача, виступають органи трьох рівнів:

- ◆ ГАІЦ УкрНТЕІ (м. Київ), який виконує роль провідної ЕОМ АСНТІ (хост-центр) у Національному центрі НТІ;
- ◆ вузлові центри (станції) АСНТІ на базі провідних територіальних ЦНТІ (наприклад, Луганськ, Львів, Одеса);
- ◆ робочі станції (термінальні центри) решти ЦНТІ (від 12 до 18 центрів).

Відповідно до організаційної структури і технології розташування ЦНТІ державної корпорації УкрНТІ, названі органи АСНТІ об'єднані в інформаційно-обчислювальну мережу, головне завдання якої — оперативно забезпечувати споживачів необхідними відомостями з усього світового потоку патентної документації і надавати їм ефективні засоби пошуку. Так, за основу береться організація взаємодії між хост-центром, регіональними відділеннями та термінальними станціями за принципами технологій клієнт-сервер і відкритих систем.

Повне технічне переоснащення автоматизованої системи НТІ потребує перегляду програмного забезпечення, вдосконалення та модернізації підсистеми АСНТІ. Тому інформаційно-пошукова система (ІПС), що являє собою основу прикладного програмного забезпечення, та її інтерфейси мають бути типовими для трьох рівнів мережі (хост-центр, вузлові й термінальні станції). ІПС має включати підсистеми адміністратора БД вузла і користувача. Вони мусять функціонувати на всіх

рівнях мережі, адже їхнє завдання — формувати й експлуатувати БД⁶.

Підсистема адміністратора ІПС забезпечує:

- ◆ створення БД на основі текстової інформації (реферативної та повнотекстової), ілюстрованих графікою;
- ◆ приймання інформаційних масивів науково-технічної та патентної інформації у комунікативних форматах і формування на їх основі БД;
- ◆ ввід у БД НТІ записів власної генерації;
- ◆ виділення локальних БД на основі типових запитів — реалізація режиму вибіркового розповсюдження інформації;
- ◆ ведення БД нормативно-довідкової інформації, доповнення її відомостями, що належать до синтаксису і семантики документів;
- ◆ встановлення одночасного доступу до БД з кількох абонентських пунктів обчислювальної мережі (локальних і віддалених) з урахуванням засобів санкціонування доступу.

Підсистема користувача встановлюється на абонентському пункті споживача інформації (термінальній станції), приєднаній до хост- чи вузлової станції (в локальному і у віддаленому режимі), а також на автономній термінальній станції для роботи абонента зі своїми власними БД.

Підсистема користувача має забезпечувати:

- ◆ отримання статистичних відомостей по системі доступних БД;
- ◆ вибір доступних для роботи потрібних користувачеві БД;
- ◆ проведення інтерактивного пошуку в БД НТІ по запитах, видача релевантних записів на екран дисплея і, за вимогою, на пристрій друку чи у файл у придатному для наступного завантаження локальної БД вигляді;
- ◆ отримання необхідної нормативно-довідкової інформації.

Повинна гарантуватися перспектива підключення тезаурусних і дискрипторних систем, бібліотек типових запитів для забезпечення повноти інформаційного пошуку. Ці ж завдання можна вирішити тільки за умови масового використання різних модифікацій комп'ютерів і сучасних носіїв інформації, локальних інформаційно-обчислювальних мереж, засобів віддаленого доступу і факсимільного зв'язку⁷.

Останнім часом випуск патентно-інформаційних видань за традиційною формою — на папері та мікроносіях — зіткнувся з сильнішою конкуренцією — патентною інформацією на машиночитаних носіях. Україні потрібен банк даних з усієї патентної інформації, що надходить і зберігається в бібліотеках на оптичних дисках.

Останні досягнення у створенні та використанні багатомісних носіїв інформації (оптичні

компакт-диски) уможливили збереження значних інформаційних масивів, отриманих завдяки аналітико-синтетичній переробці первинних документів. З огляду на надійність CD-ROM, експлуатаційники надали перевагу оптичним компакт-дискам у галузі збереження й використання різного роду інформації, зокрема патентної. CD-ROM, якими користуються патентні відомства всіх провідних країн світу, Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), Європейське патентне відомство, стали основним типом носіїв інформації. Цей якісно новий носій дає змогу зберігати великі об'єми інформації (наприклад, до 10–15 тис. повнотекстових описів винаходів на одному диску) і швидко отримувати з них необхідну кількість копій. А головне — вони забезпечують можливість зручного автоматизованого пошуку не лише за індексами класифікації, а й за великою кількістю ознак (пошукових критеріїв), у т. ч. за основними бібліографічними даними й ключовими словами у назвах та рефератах патентних документів.

Для публікації патентної інформації може бути запропоноване застосування дисків DVD (Digital Versatile Disk), що мають ємність у сім разів більшу звичайних CD-ROM і забезпечують принаймні в 10 разів вищу швидкість зчитування даних. Нещодавно ЄПВ випустило перший патентно-інформаційний продукт на DVD — Espase-access на одному диску DVD замість існуючих на сьогодні п'яти дисків CD-ROM. Хоча вартість обладнання для зчитування DVD ще завелика, проте згодом ця технологія стане доступнішою для широких кіл споживачів⁸.

Ще в 1995 р. ВОІВ затвердила «Заяву про принципи переходу до електронних носіїв інформації для обміну патентними документами», які передбачають, що з 2000 р. безоплатний обмін опублікованими патентними документами (описами винаходів) між країнами буде гарантовано лише на оптичних дисках CD-ROM. У зв'язку з цим, у міжнародному масштабі вживаються заходи для стандартизації інформаційних продуктів на CD-ROM у сфері охорони промислової власності. Стандарт ВОІВ ST.40 обумовлює загальні вимоги до CD-ROM, що містять повні описи винаходів щодо пошукових можливостей (зокрема, затверджує перелік бібліографічних даних, які підлягають пошуку) та стосовно наявності засобів для перегляду й роздруку патентних документів.

Враховуючи актуальність цієї проблеми, у 1997 р. в Україні Держпатент розпочав роботу зі створення регіонального інформаційного продукту на CD-ROM у рамках проекту TACIS за фінансовою та технічною допомогою ЄПВ.

У користувачів CD-ROM відпадає необхідність у громіздкій праці із систематизації та розстанов-

ки фонду, створенні та веденні ДПА, копіюванні знайдених документів, при яких забезпечується повнота та збереження фонду, зекономлюється площа.

Саме за рахунок документів на нетрадиційних носіях інформації можна збагатити структуру фондів наукових і науково-технічних бібліотек.

Щоб забезпечити фахівців інформацією про теорію і практику патентної діяльності в Україні та поза її межами, НТБ орієнтуються на розробку й створення інформаційних систем, що містять результати аналізу й синтезу патентної документації, патентно-правової інформації, створеної у Держпатенті та отримуваної від міжнародних організацій і патентних відомств зарубіжних країн з можливістю звернення до першоджерел. Передбачається створення власних і використання зовнішніх патентно-інформаційних систем, що вміщуватимуть бібліографічні, реферативні й повнотекстові дані.

Автоматизація інформаційних і технологічних процесів, пов'язаних з охороною об'єктів промислової власності в країні, здійснюється шляхом створення унікального програмного забезпечення. Головну координуючу роль у цьому процесі відіграє Державне патентне відомство України, яке провело дослідження для визначення необхідного й достатнього переліку інформаційних джерел для включення їх у національну патентно-інформаційну базу.

За результатами цих досліджень до неї включено національну, а також зарубіжну патентну документацію на CD-ROM, а саме:

- ♦ описи винаходів до міжнародних заявок (1978—1999);
- ♦ описи винаходів до європейських заявок (1978—1999) і патентів (1980—1999);
- ♦ описи винаходів до патентів Російської Федерації (1994—1999).

У дослідну експлуатацію підсистеми ведення БД впроваджено автоматизовану систему «Винаходи», «Знаки для товарів і послуг» та ін. Нове програмне забезпечення дає можливість автоматично друкувати оригінал-макет повідомлень до розділу «Сповідання» офіційного бюлетеня «Промислова власність» про зміни у статусі свідоцтв на знаки для товарів і послуг та повідомлень про виправлення виявлених у попередніх публікаціях помилок, що уможливорює найоперативніший доступ до вкрай необхідної інформації. Також створено ряд автоматизованих робочих місць з відповідним програмним забезпеченням для здійснення функцій пошуку в масивах зарубіжної патентної інформації на CD-ROM (MIMOSA, USPS, USA IMAGE, JOPAL, IPC CLASS, «Патенти Росії»).

У рамках організації довідково-пошукового апарату до патентно-інформаційної бази в 1997 р.

завершено переклад українською мовою з англійської автентичного тексту Міжнародних класифікацій об'єктів промислової власності: Міжнародної класифікації товарів і послуг для реєстрації знаків (7-ма редакція), Міжнародної класифікації промислових зразків (6-та редакція), Міжнародної класифікації зображальних елементів знаків (3-тя редакція) і Показчика ключових термінів до 6-ї редакції Міжнародної патентної класифікації. Видання класифікацій здійснене для використання експертами НДЦПЕ та для ширшого загалу користувачів⁹.

Для проведення пошуку в Держпатенті України розроблено з 1 липня 1997 р. і застосовано «Технологію пошуку патентної документації і патентно-асоційованої літератури з метою проведення експертизи заявок на винаходи по суті». Таким чином, створено можливість комплексного й швидкого пошуку інформації про винаходи, промислові зразки і знаки у фондах патентної документації на базі кожного ТПФ через т. зв. пошуковий орган. Прикладом став пошуковий орган при УкрІНТЕІ, зареєстрований Держпатентом України від 6 липня 1998 р., котрий знаходиться у відділі інформаційного забезпечення з питань промислової власності.

З метою побудови інформаційної бази для керування науковою діяльністю, інформаційного забезпечення творчої праці вчених, ІТП, винахідників і прискореного використання науково-технічних досягнень, підготовлено на базі УкрІНТЕІ автоматизований інформаційний фонд науководослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій. Ця невід'ємна частина інформаційного ресурсу НТІ України являє собою сукупність даних на паперовому й машинних носіях зі сфери наукової та науково-технічної діяльності. Він складається з:

- ◆ інформаційного Фонду НДДКР і дисертацій при УкрІНТЕІ;
- ◆ науково-технічних ресурсів наукових центрів, підприємств, установ, організацій і фізичних осіб (незалежно від державної належності, форм власності та виду діяльності), що взаємодіють з УкрІНТЕІ в цьому виді діяльності на взаємовигідних засадах.

За складом та змістом Фонд — єдина скарбниця ІР, що зберігає накопичені найповніші дані про результати та досвід науково-технічної діяльності в Україні. На кінець 1998 р. обсяги відкритої частини головного Фонду в ретроспективі з 1991 р. становили з НДДКР: звітів — 22738 шт.; реєстраційних карток — 186155 шт.; ідентифікаційних карток — 114376 шт.; дисертацій — 22863 шт.

ГАІЦ УкрІНТЕІ акцентує увагу на питаннях формування БД науково-технічної і патентної

інформації, їх актуалізації, а також експлуатації зазначених баз у режимах вибіркового розповсюдження інформації і тиражування.

Слід відзначити можливості формування локальних проблемно-орієнтованих БД, що створюються за тематикою замовника. Причому діапазони ІПС дозволяють формувати бази будь-якого типу: документальні, фактографічні, мішані, реферативні, повнотекстові, з графікою та малюнками.

Так, для пошуку патентної інформації користувачі можуть послуговуватися каталогом «Бази даних НТЕІ України» (вміщує 91 опис БД) та відповідними БД, які розраховані на винахідників, інженерно-технічних працівників, наукових співробітників, службовців, аспірантів, студентів. По кожній БД дається її повне найменування, тип, короткий зміст, ретроспектива, актуалізація, географічне розповсюдження, мова, найменування організації-розробника БД, режим доступу до БД, її адреса, телефони для довідок. Каталог створено шляхом збирання даних, використовуваних в Україні¹⁰. Він відбиває стан ІР України в галузі науково-технічної, економічної та патентної інформації на серпень 1998 р. Збір інформації про БД НТІ країни вперше здійснено в 1992 р. (на основі інформації власників БД).

Актуалізацію БД НТІ України було також проведено в 1995 р., на підставі чого видано каталог. У кінці 1997 р. розроблено анкету та проведено моніторинг БД, якими користуються в Україні. БД «Метабаза БД НТЕІ України» спроектовано в СУБД ACCESS. Каталог сформовано на основі метабази, приміром:

Найменування повне	БД «Метабаза БД НТЕІ України»
Тип БД	довідкова
Короткий зміст	Інформація про БД, які існують в Україні
Ретроспектива БД	1997
Актуалізація	щорічна
Географічне розповсюдження	Україна
Мова	українська
Розробник (повністю)	Український інститут науково-технічної та економічної інформації
Адреса	256106, м. Київ, вул. Горького, 180
Телефон для довідок	268—85—69.

Так само відбито в Каталозі й інші БД, зокрема довідкові — банки даних «Наука», «Промисловість»; бібліографічні — БД «Каталог НТБ», Український РЖ «Джерело», реферативні видання ВІНІТІ, реферативні видання БД «Current Contents» Інституту наукової інформації (ISI) США; довідково-бібліографічна — Інформаційно-довідкова БД

нормативно-технічних документів; документографічна — БД рефератів НДР, ДКР Росії; повнотекстова — БД з інформаційних технологій; структурована — Національна база даних НДДКР і дисертацій; оперативна — Бюлетень оперативної інформації тощо.

Потрібно відзначити й розміщення в Каталозі довідкових БД Рівненського ЦНТЕІ — Наукові кадри Рівненщини (дані про науковців та їх розробки), Черкаського ЦНТЕІ — Науковці, наукові розробки Черкаської обл. (кількість запатентованих винаходів, перелік технологій і розробок підприємств, кількість співробітників, докторів та кандидатів наук, аспірантів), Кіровоградського ЦНТЕІ — Науковий потенціал Кіровоградщини (дані про науковців, включаючи ПІБ, наукове звання, місце роботи, адресу, основні розробки й патенти).

Використання Internet уже сьогодні дозволяє отримати доступ до значних за обсягом ІР у сфері охорони промислової власності. Корисним джерелом інформації є web-сторінки патентних відомств та міжнародних організацій у сфері охорони промислової власності, які мають поради й повідомлення для винахідників, заявників та інших користувачів інформації в цій сфері. Таких сторінок близько 30. Отже, підключення ТПФ до Internet надасть можливість отримувати особливо цінну інформацію з усього світу, значно скоротивши час на пошук.

У рамках міжнародного співробітництва ВОІВ передбачає побудову глобальної інформаційної мережі в системі Internet, до якої підключаться національні патентні відомства, міжнародні організації та НТБ регіональних ЦНТІ з метою спільного користування наявними у них ІР — т. зв. цифровими бібліотеками промислової власності, які планується формувати поетапно, нарощуючи їх вміст. Це скоротить і в подальшому ліквідує пересилання інформації на різноманітних носіях, у т. ч. на CD-ROM, зробить доступ до ІР незалежним від їх географічного місцезнаходження.

У зв'язку з неможливістю забезпечити використання розробниками БД єдиного програмного середовища, особливе значення мають засоби експорту-імпорту даних, тим більше коли йдеться про обмін даними з закордонними мережами.

Першим кардинальним кроком у цьому напрямі було придбання Україною права доступу до Міжнародного банку технологій і ділових можливостей (МБТ і ДМ)¹⁶ — визнаного діловим Заходом у понад 60 країнах світу офіційного каналу торгівлі інтелектуальною власністю. Офіційним представником МБТ і ДМ в Україні є Київський центр науково-технічної і економічної інформації (КиївЦНТЕІ)¹⁸.

Інформацію для творчого пошуку винахідни-

ки і раціоналізатори можуть також одержати через STN (Scientific & Technical Network)¹¹, як найбільший акумулятор наукової, науково-технічної та нормативно-правничої інформації. Мережа — дієвий засіб розповсюдження інформації про досягнення України в галузі науки, техніки й технологій у понад 70 країнах світу. STN International не має собі рівних у галузі патентної справи (23 млн. патентних документів від 55 країн світу, в т. ч. патентних організацій і комітетів Німеччини, США, Японії та ЄПВ). Інформаційна база мережі містить не лише бібліографічний опис документів, а й, у більшості випадків, їх повний текст.

В Україні реально існує доступ до світової БД наукової й технічної реферативної інформації «CURRENT CONTENTS» (поточний зміст) та її CD-ROM-версії за період з жовтня 1994 по грудень 1998 рр.¹³. База даних охоплює 93% світових наукових видань: понад 7 тис. журналів, 6 тис. книг та наукових праць провідних університетів, інститутів, наукових установ і лабораторій усього світу із 236 галузей знань. Загальний обсяг інформації БД за цей період становить понад 7 млн. рефератів; кожний компакт-диск вміщує близько 500 Мбайт інформації (150 тис. рефератів).

Інформація в новій пошуковій системі патентних документів INPADOC — важлива при проведенні патентних досліджень, для забезпечення використання об'єкта господарської діяльності у державі й за кордоном без порушення прав власників охоронних документів. INPADOC — патентна БД, що містить у собі бібліографічні дані про винаходи й корисні моделі з 67 патентних відомств, а також інформацію про патенти-аналоги та правовий статус документів 23 відомств¹³.

Для прикладу реального доступу до світових БД у нашій країні можна назвати і спільний проєкт «Україна — США» в галузі обміну патентною інформацією. Так, у листопаді 1999 р. в Інституті проблем реєстрації інформації НАН України спільно з Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського були надані робочі місця та безкоштовна можливість у використанні БД патентів — «Derwent Innovations Index» та «Current Contents Connect», «Web of Sciences», що є власністю ISI.

Нові ІТ дедалі більше впливають і на діяльність науково-технічних бібліотек, зокрема ДНТБ України. Бібліотека в традиційному розумінні — як фондосховище першоджерел — починає переживати одну з найскладніших системних криз, пов'язаних зі зміною системи публікацій.

Централізація на базі ДНТБ України вітчизняних і зарубіжних фондів патентної, нормативно-технічної документації, промислових каталогів, звітів науково-дослідних робіт і дослідницько-

конструкторських розробок, депонованих рукописів і науково-технічної літератури, а також нові, представлені комп'ютерами можливості поставили перед бібліотекою завдання — створити систему електронних видань для широкого застосування потенційними читачами бібліотеки.

Для відділу розробки нових технологій і автоматизації, разом з іншими її відділами потрібно було вирішити ряд технологічних і технічних проблем. Для розробки програмного забезпечення створюваних БД як базової СУБД вибрано систему програмування CLIPPER. Її перевага — розповсюдженість, простота у використанні, відкрита архітектура, що дозволяє розробляти власні функції і команди, достатня надійність за існуючих обсягів роботи¹⁴.

Тепер у ДНТБ щорічно, починаючи з 1996 р., готується електронний варіант зведеного покажчика «Іноземні науково-технічні журнали, випускні бібліотеками України». В ньому відображаються іноземні періодичні та ті видання, що продовжуються, замовлені бібліотеками країни на поточний рік з питань науки, техніки, економіки, бібліотекознавства й НТІ.

Зведений покажчик «Іноземні журнали, передплачені для міністерств і відомств України за валютні асигнування» було видано безпосередньо для внутрішньої довідково-бібліографічної та інформаційної роботи відділу наукового комплектування книг і періодики.

Обидва посібники призначені для обслуговування споживачів по МБА і широко використовуються з метою координації і раціональних витрат коштів при передплаті як через регіональні пункти передплати, так і за валютні асигнування.

БД патентно-правової літератури (ППЛ) створюється у відповідь на потребу ефективнішого інформаційно-бібліографічного обслуговування для підготовки тематичних підбірок, бібліографічних списків, покажчиків нових надходжень ППЛ.

Структурна характеристика включає відомості про видання, необхідні для бібліографічного опису, та додаткові відомості, а саме: УДК, автора, назву видання, назву розділу ППЛ, країну, місце і рік видання, кількісні характеристики, індекс ДАСНТІ.

На основі БД планується здійснювати пошук інформації з питань правової охорони об'єктів промислової власності. Види запитів: тематичний (УДК), іменний, колективний автор, за видами видань (навчальні посібники, збірники нормативних документів, матеріали конференцій тощо). Пошук у БД проводитиметься за головною структурою: за УДК, за назвою видання, автором, ключовими словами, за назвою розділу ППЛ, до якого належить видання. По запитах передбачається

роздрукування різного виду бібліографічних списків і покажчиків.

БД «Нормативно-технічні документи» відображає нові надходження у фонд відділу нормативно-технічної документації з 1995 р. Створено фрагмент ЕК бібліотеки. На основі БД видаються щоквартально інформаційні списки нових надходжень у бібліотеку державних стандартів країни, міжнародних і зарубіжних стандартів, нормативних документів з будівництва й архітектури, інформаційних довідкових видань стандартизації, метрології, сертифікації.

Створення системи електронних видань ДНТБ України розглядається як частина по використанню нових технологій. При збільшенні об'єму даних, при об'єднанні з іншими інформаційними центрами через Internet, при збільшенні інтенсивності запитів необхідно використовувати об'ємніші БД.

Наявну в ТПФ України патентну документацію використовує широке коло споживачів: індивідуальні абоненти (спеціалісти народного господарства, вчені, дослідники, новатори виробництва, студенти), колективні (підприємства, організації, заклади країни). Результати аналізу свідчать, що 80% індивідуальних абонентів становлять наукові співробітники й ІТП; приблизно 60% усіх колективних — НДІ, проектні організації, великі об'єднання та навчальні заклади.

На базі територіальних ПФ бібліотечне обслуговування споживачів здійснюється і за МБА.

МБА і забезпечення документами — інтенсивний сектор інформаційної індустрії. Найновіша техніка й технологія відчутно впливають на операції з метою встановлення місцезнаходження, запиту й надання документів. Використання цих технічних засобів поки що нерівномірне. Методи запиту джерел за складністю і швидкістю випереджають методи доставки. Але система МБА і забезпечення документами перспективні, що часто визначатиме досягнення в галузі електронних комунікацій¹⁵.

Зростає роль МБА у забезпеченні патентною інформацією фахівців. Існуючий у територіальних патентних фондах МБА є засобом доступу до єдиного ПФ країни. Виявивши потребу читача в конкретному документі або в документі на конкретну тему, відсутню в особистому ПФ бібліотеки, співробітник МБА стикається з проблемою пошуку цих документів у фондах інших бібліотек і отримання їх за максимально короткий час.

Наявність Зведеного каталогу науково-технічної літератури в ДНТБ України дало б можливість бібліографам відділу МБА оперативно встановити бібліотеку-фондоутримувач запитаного документа і переслати туди запит, якщо це видання відсутнє в ПФ ДНТБ.

Розвиток сучасних засобів зв'язку та електронно-обчислювальної техніки уможливили звернення до ІР, що знаходяться в інших бібліотеках.

На жаль, у ДНТБ України відсутні системи телекомунікаційного доступу до власних та світових ІР.

Завдяки використанню електронних технологій значно скоротився час пошуку бібліографічної інформації, а передача запитів на документи, доставка їх користувачеві залишається у більшості залежною від традиційних ручних методів. Цю невідповідність між доступністю інформації і довготривалим очікуванням її отримання можна подолати за допомогою доставки електронними засобами, тобто активно використовувати факс. Більшість зарубіжних користувачів і значна частина вітчизняних — віддають перевагу цьому дорожчому, але оперативнішому засобу доставки потрібних фрагментів документів.

Перспективним є використання факс-модемних плат, що забезпечить повну передачу електронних текстів із комп'ютера без використання проміжного паперового носія.

Така автоматизована система ДНТБ дасть змогу скоротити час на обслуговування абонентів МБА, вести в автоматизованому режимі фінансовий розрахунок з абонентами, отримувати оперативну інформацію, поліпшити сервісний потенціал МБА.

Отже, організація на засадах координації та кооперування територіальних ПФ, які повністю забезпечать розв'язання ІП винахідників і раціоналізаторів, дасть можливість вирішити на державному рівні економічні проблеми побудови локальних територіальних інформаційних мереж з підключенням їх до базової інформаційної системи. Її бажано заснувати на підґрунті поєднання власних ІР ДНТБ України, базових та довідкових ТПФ, що входять до складу міжгалузевих центрів НТІ та світових інформаційних систем патентної й науково-технічної інформації. Це наблизить патентну документацію до споживача, дасть змогу об'єднанням, підприємствам, організаціям, установам країни використовувати її оперативніше і повніше.

¹ Патон Б. Є. Про стан науки і її роль в економічному розвитку України: (Доп. президента НАН України акад. Б. Є. Патона на сесії Верховної Ради України 30 черв. 1994 р.) // Наука та наукознавство. — 1995. — № 2. — С. 7.

² Заболотский В. П., Юсупов Р. М. Проблемы информатизации общества // Пробл. информатизации. — 1994. — Вып. 1/2. — С. 7.

³ Закон України. Про науково-технічну інформацію: прийнятий 25.06.93, № 3322—XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 33. — С. 843—851.

⁴ Проект Національної комп'ютерної мережі науково-технічної інформації / УкрІНТІ; ІПРІ НАН України. — К., 1995. — 30 с.

⁵ Про державну реєстрацію науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій: постановка Кабінету Міністрів України від 31 березня 1992 р., № 162 // Зібрання постанов Уряду України. — 1992. — № 4. — С. 48—49.

⁶ Лещенко В. М. Головний автоматизований інформаційний центр // Інформація і ринок. — 1994. — № 3/4. — С. 5—6.

⁷ Свириденко С. С. Автоматизация патентно-информационной деятельности: Учеб. пособие. — М.: ВНИИПИ, 1990. — 88 с.

⁸ Кочеткова А., Несчетна Т. На порозі ХХІ сторіччя: сучасні патентно-інформаційні технології // Інтелектуальна власність. — 1998. — № 1. — С. 19.

⁹ Річний звіт Держпатенту. — К., 1998. — С. 11—15.

¹⁰ Бази даних НТЕІ України: Каталог (версія 02. 09. 1998 р.). — К., 1998. — 60 с.

¹¹ Інтелектуальна промислова власність в Україні: сьогоденні заходи та перспективи розбудови // Світ. — 1997. — № 6. — С. 4.

¹² CURRENT CONTENTS (поточний зміст) // УРЖ «Джерело». — 1999. — № 1. — С. 3 (обкл).

¹³ INPADOC — нова пошукова система патентної інформації // Інтелектуальна власність. — 1998. — № 1. — С. 50.

¹⁴ Караваева Н. В. Создание системы электронных изданий ГНТБ Украины: Инструкция. — 1998. — 4 с.

¹⁵ Лисицина Г. С. Современные технологии в обслуживании пользователей библиотек: МБА и служба доставки документов // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Материалы конф. — Форос; Ялта, 1996. — Т. 2. — С. 39.

¹⁶ Глобальний інформаційний простір: ресурси, технології, інновації / Тези доп. та повід. — К.: УкрІНТЕІ, 1998. — 87 с.

¹⁷ Белова Н. Будущее за единым патентно-информационном пространством // Библиотека. — № 11. — 1998. — С. 78—79.

¹⁸ Радченко В. Створення елементів національної системи інформаційних ресурсів з науково-технічної та економічної інформації. — Бібл. вісн. — № 3. — 2000. — С. 2—5.